

Oponentský posudek diplomové práce Lucie Půlpánové Kategorizace v českém znakovém jazyce

Ihned v úvodu považuji za nutné vyzdvihnout dvě skutečnosti. 1. Diplomová práce Lucie Půlpánové, která se jako jedna z prvních v České republice zabývá českým znakovým jazykem z pohledu kognitivní lingvistiky, je zcela určitě velkým přínosem pro popis a výzkum českého znakového jazyka, ale i pro popis a výzkum komunikace členů komunity českých Neslyšících a jejich „pohledu na svět“ obecně. Práce, podle mě o to cennější, že autorka sama se považuje za členku komunity českých Neslyšících a český znakový jazyk je pro ni jedním z hlavních (hlavní?) způsobů každodenní komunikace, je myslím dobrým vkladem pro prohlubování interkulturní komunikace mezi Čechy nazírajícími svět zejména skrze český jazyk a Čechy nazírajícími svět zejména skrze český znakový jazyk.

2. V práci bylo zpracováno velké množství materiálu zachyceného na videokameru. Všech zhruba 450 videozáznamů jednotlivých znaků/pojmů s následnými komentáři (s českými titulky – čímž diplomantka vychází vstřícně čtenářům bez náležité znalosti českého znakového jazyka) od jedenácti promyšleně vybraných respondentů minimálně ze dvou různých regionů České republiky je zachyceno v přiloženém DVD, text samotný je doplněn obrázky, fotografiemi a tabulkami.

O co konkrétně jde v diplomové práci kolegyně Půlpánové? Pokusila se popsat, jak se v českém znakovém jazyce uplatňuje kategorizace, konkrétně, jak dospělí (převážně rodilí) mluvčí českého znakového jazyka vyjadřují pojmy, které v českém jazyce řadíme k základní úrovni (*jablko, hruška, švestka*), k úrovni nadřazené (*ovoce*) a k úrovni podřazené (*letní jablko, podzimní jablko, panenské jablko*).

V zadání diplomové práce stojí, že „*diplomantka nejprve obecně pojedná o přístupu k jazyku a k lidské mysli, jaký představuje kognitivní lingvistika. Soustředí se pak na její teorie kategorizace a ukáže možnosti aplikace této teorie na znakové jazyky. Specifičnost kategorizace v českém znakovém jazyce a její typy ukáže na příkladech.*“ Práce se má „*opírat o bohatý materiál z českého znakového jazyka.*“

Domnívám se, že zadání diplomantka splnila. Prvních necelých dvacet stran se zabývá kategorizací obecně a kategorizací z pohledu kognitivní lingvistiky (nejsem odborníkem v této oblasti, a tak nedokážu zcela posoudit promyšlenost a relevantnost výběru směrů, které se autorka rozhodla popsat; kladně však hodnotím, že informace z této části dále v práci používá a odkazuje k nim).

Následujících přibližně dvacet stran diplomantka věnuje studiím, které sledovaly kategorizaci v americkém znakovém jazyce a v indickém znakovém jazyce. Nejobsáhlejší část diplomové práce (téměř osmdesát stran) pak tvoří popis a výsledky vlastního výzkumu autorky.

Krátce se zastavím u formální stránky práce. Diplomantka text rozdělila do deseti „větších kapitol“, většina z nich má ještě dvě úrovně podkapitol. Dále práce obsahuje *Úvod, Závěr, Seznam použité literatury, Přílohy a Abstrakt* v češtině i v angličtině. Obsah je desetinně členěn a na každé straně diplomové práce najdeme živé záhlaví.

I když autorka jistě věnovala zpracování textu, který obsahuje poměrně velké množství vsuvek a je – alespoň zpočátku – psán spíše beletristicky, velkou pozornost, občas se v něm najdou překlapy, vynechání či opakování slov, stylistické a další jazykové nedostatky, které někdy bohužel ztěžují porozumění. Celkem neobvyklé je, že kapitoly 9.3.3 až 9.3.9 obsahují pouze tabulky – bez jakéhokoli komentáře.

Za závažnější považuji, že práce obsahuje poměrně mnoho odkazů, které nemají oporu v *Seznamu použité literatury*, že ne všechny internetové zdroje jsou uvedeny zcela jednoznačně (to se týká např. údaje <http://www.ruce.cz/clanky>), že není vždy (zcela přesně) uveden zdroj a že ne vždy je zcela jasné, jedná-li se o citaci (citace jsou navíc někdy psány kurzívou v uvozovkách, někdy jen kurzívou bez uvozovek), či parafrázi.

Četbu mi dále ztěžovaly „nesedící“ vnitrotextové odkazy (několikrát se vyskytl i „vnitrotextový odkaz“ s nedoplňným číslem strany) a taktéž „nesedící“ čísla obrázků/fotografií. Čtenář, který není zvyklý číst odborné texty z lingvistiky znakových jazyků, by měl také pravděpodobně potíže s absencí vysvětlivek k formulacím typu *tvar C* (s. 40) a specifických forem zápisů projevů v českém znakovém jazyce.

Osobně bych přivítala více fotografií (navíc ne u všech fotografií byl šipkami zachycen pohyb, což velmi znesnadňovalo jejich „čtení“).

Přes nesporné kvality diplomové práce kolegyně Půlpánové si dovoluji mít několik připomínek a/nebo dotazů.

1. Některé obrázky v příloze byly v tak špatné kvalitě, že pro mě byly více či méně „nečitelné“. O tomto problému se ostatně sama autorka zmiňuje v podle mě velmi podnětné kapitole *10.6 Zkušenosti s použitou metodou sběru informací*.
2. Za důležité považuji, že autorka na několika místech v práci upozorňuje na rozdíly v kategorizaci mezi americkým, indickým a českým znakovým jazykem. Oproti tomu ovšem často používá termín znakový jazyk, aniž by bylo z kontextu vždy jasné, který znakový jazyk má právě na mysli. Některé formulace (např. na s. 14: *„Pojmové kategorie jsou v češtině obvykle spojovány se slovními druhy. Znakový jazyk má sice jinou gramatiku, nicméně předpokládám, že teorie Dokulilových onomaziologických kategorií lze využít i zde.“*) dokonce mohou vést čtenáře k přesvědčení, že ve světě existuje jeden jediný znakový jazyk.
3. Mohla by prosím diplomantka vysvětlit své tvrzení ze s. 8? *„Různí autoři se shodují na tom, že se směrem sledujícím kontext jazyka, kultury a každodenního života, ovlivňování jazyka mimojazykovými vlivy, ale i zvažováním úlohy neverbálních kódů v komunikaci bude jazykověda zabývat i v budoucnu. Právě to naznačuje, že v budoucnu by měl být jedním z temat kognitivní lingvistiky i znakový jazyk.“* Řadí snad kolegyně Půlpánová znakové jazyky mezi neverbální kódy?
4. Mohla by prosím diplomantka blíže vysvětlit text z přelomu stran 27 a 28? *„... neznamená to, že Neslyšící přejímají veškeré pojmy z češtiny a pouze je ‚otrocky překládají‘ – tak tomu skutečně není. Příkladem dokazujícím opak může být slovo ‚balon‘ – čeština slovo ‚balon‘ jen ‚přejala‘ z cizího jazyka (stejný název přece používá angličtina, francouzština i němčina) – ovšem znakový jazyk vytvořil slovo/znak vlastní – malebně, v dokonalé básnické zkratce vizuálních rysů předmětu.“*
5. V práci autorka relativně často pracuje s klasifikátory. Proč v této souvislosti nevyužila bakalářskou práci Lenky Tikovské o klasifikátorech v českém znakovém jazyce?

Závěr: Diplomová práce Lucie Půlpánové splňuje požadavky kladené na diplomovou práci a může být podkladem k obhajobě. Bylo by vhodné, kdyby autorka vybrané poznatky z diplomové práce (po náležité úpravě) publikovala.

27. srpna 2007

Andrea Hudáková

Návrh hodnocení: VÝBORNĚ až VELMI DOBŘE